

NOVICE IJS

Interno glasilo Instituta "Jožef Stefan"

Številka 132, julij 2007

Radovednost po znanju je dana človeku kot kazen.

(Montaigne)

Obisk predstavnikov Gorenja ~ IJS prejel certifikat "Družini prijazno podjetje" ~ Predstavitev Upravnega odbora IJS ~ Dogajanje na IJS ~ Umrl prof. Pierre-Gilles de Gennes ~ Odprtje razstav: slikarja Rona Preinfalka, Miloša Dudáša ter akademskega slikarja Roberta Lozarja

KAZALO

<i>Na Institutu "Jožef Stefan" znanost z roko v roki z gospodarstvom .....</i>	<i>3</i>
<i>IJS prejemnik certifikata »Družini prijazno podjetje« .....</i>	<i>4</i>
<i>Slovo ljudskega nobelovca prof. Pierre-Gilles de Gennes (1932-2007) .....</i>	<i>5</i>
<i>Predstavitev Upravnega odbora IJS .....</i>	<i>6</i>
<i>Prof. dr. Raša M. Pirc je postal izredni član SAZU .....</i>	<i>8</i>
<i>Kako smo selili magnet .....</i>	<i>9</i>
<i>Le kaj je delal čebelar na Jamovi 39 ? .....</i>	<i>10</i>
<i>Obiski po odsekih .....</i>	<i>11</i>
<i>Prišli - odšli .....</i>	<i>13</i>
<i>Kulturno dogajanje na IJS .....</i>	<i>14</i>
<i> Odprtje razstave slikarja Rona Preinfalka .....</i>	<i>14</i>
<i> Odprtje razstave Miloša Dudáša .....</i>	<i>16</i>
<i> Odprtje razstave akademskega slikarja Roberta Lozarja .....</i>	<i>18</i>

Št. 132 ali 1, 2, 3 in poletje je tu ...

Kot po navadi tudi sedaj, na pragu poletja Institut nikakor ne počiva. V začetku junija so nas obiskali predstavniki Gorenja z mag. Franjem Bobincem na čelu. Njihova želja je, da bi se okrepili stiki na področju raziskav, ki so zanimive za Gorenje. Gorenje je eno redkih slovenskih podjetij, ki se zaveda, da se trga brez vlaganja v raziskave in inovacije ne more obdržati. V tej številki se bo predstavil tudi upravni odbor instituta. Smo pa IJS-jevci – tako tisti na reaktorju, kot tisti z Jamove – končno dočakali odprtje prenovljene okrepevalnice. Fotoreportaža o njeni prenovi bomo objavili v prihodnji številki.

Tako. Vroči dnevi so že tu in z njimi tudi poletni dopust. Juhej! Vselej mi pred dopustom gredo po glavi naslednji verzi iz pesmi Žvižga Frana Milčinskega - Ježka:

*Kaj se nerviraš,
kaj se sikiraš
in kaj noriš,
če gre navzkriž.*

*Da bolje šlo bo,
napravi šobo
še ti, še ti,
zažvižgaj si.*

Zažvižgajte si tudi vi, in prijeten dopust!

Polona Umek

Novice IJS, glasilo Instituta "Jožef Stefan"

Urednika: dr. Polona Umek in Marjan Verč, univ. dipl. inž. el.

Sodelavka: Polona Strnad, univ. dipl. nov. Lektor: dr. Jože Gasperič

Naslovnica: Pri materialih se pojavljajo različni tipi korozij, od katerih je zelo pogosto točkasto raztapljanje materiala. Zaradi fizikalnih pojavov in različnih sil, ki delujejo na material med korozijskim procesom, začne prevleka odstopati od osnovnega materiala. Prevleka AlW na jeklu odstopa v obliki rožice.

Sliko je na optičnem mikroskopu posnela Edita Blažević, univ. dipl. inž. kem. inž., K-3

Fotografije: Marjan Smerke in avtorji prispevkov

<http://www-novice.ijs.si>, e-pošta: novice@ijs.si. Tisk: Grafika M, fotoliti: Fotolito Dolenc

Ponatis vsebine je dovoljen z opombo, da gre za prispevek iz Novic IJS.

Članke, predloge in pripombe lahko pošljete po e-pošti: novice@ijs.si.

Za vsebino strokovnih in (poljudno)znanstvenih člankov odgovarjajo avtorji.

ISSN 1581-2715

NA INSTITUTU "JOŽEF STEFAN" ZNANOST Z ROKO V ROKI Z GOSPODARSTVOM

Institut »Jožef Stefan« so 13. junija 2007 obiskali najvidnejši predstavniki Gorenja s predsednikom uprave mag. Franjem Bobincem. Po tem, ko sta Institut in Gorenje sodelovanje že okrepila v zadnjih mesecih, je to srečanje predstavilo že konkretne možnosti sodelovanja pri vnaprej dogovorjenih projektih.

Na Institutu »Jožef Stefan« že dalj časa poudarjamo, kako pomembno je sodelovanje znanosti in gospodarstva. »Pomembno je, da se izvajajo temeljne raziskave, zato da imamo dobro podporo za aplikativne in razvojne raziskave. Po mojem prepričanju pa je tudi obratno: če želimo imeti dobre temeljne raziskave, moramo izvajati tudi dobre razvojne in aplikativne raziskave in moramo sodelovati z gospodarstvom,« je prepričan direktor Instituta »Jožef Stefan« prof. dr. Jadran Lenarčič. »Sam se zavzemam za mobilno partnerstvo, ki ne pomeni sodelovanja v smislu kupo-prodajne pogodbe, da bi Gorenje na Institutu naročilo neki izdelek ali tehnologijo, ampak gre za dvosmerno cesto. Naše znanje tako prehaja v Gorenje in znanje

Prijateljski pozdrav predsednika uprave Gorenja mag. Franja Bobinca in direktorja IJS prof. dr. Jadrana Lenarčiča

Gorenja na Institut, ravno tako tudi naši sodelavci, z namenom, da tvorimo skupne projektne in programske time. Ravno ta različnost, torej raziskovalci v Gorenju in naši na Institutu, ustvarja sinergije, nove ideje, nove zamisli, ki doslej še niso obstajale.«

Prav takšnih, novih rešitev se nadeja tudi predsednik uprave Gorenja mag. Franjo Bobinac.

»Gorenje deluje v panogi, ki je zrela in težka, kjer se je na trgu potrebno boriti vsak dan. Seveda je treba obvladovati stroške, ampak na drugi strani je treba biti tudi drugačen od konkurence. Svojo drugačnost poskušamo realizirati skozi inovativnost, dizajn; ne nazadnje smo si ravno inovativnost in vrhunsko oblikovane izdelke postavili kot jedro naše vizije. Z Institutom »Jožef Stefan« že zdaj izredno dobro sodelujemo, današnje srečanje pa je že povsem konkretno delo pri projektih, torej delo na tistih področjih, kjer lahko znanost in industrija skupaj dosežeta več. Verjamem, da bomo tudi s pomočjo znanosti, ki nas bo podpirala pri razmišljanju kako naprej, to pomeni tudi pri temeljnih raziskavah, znali tudi aplikativno, inovativno in pravočasno postaviti rešitve v Gorenju, da bomo tako dosegali še boljše rezultate.«

Poslušalci so v polni predavalnici z zanimanjem prisluhnili predsedniku uprave Gorenja mag. Franju Bobincu.

Ker je osnovna dejavnost Gorenja proizvodnja aparatov za dom, nove, inovativne rešitve, s katerimi bi bilo Gorenje ne samo sledilec, ampak uvajalec novosti, iščejo predvsem na področju novih materialov in tehnologij.

Sicer pa so se po uvodnih dopoldanskih predstavitev predstavniki Gorenja srečali s predstavniki Instituta »Jožef Stefan« in natančno preučili konkretne možnosti sodelovanja pri posameznih projektih. Sodelovanje med Institutom »Jožef Stefan« in Gorenjem je torej zastavljeno in tudi formalizirano, tako na Institutu kot v Gorenju pa si seveda želijo, da bi trajalo čim dlje in da bi se rezultati tega sodelovanja pokazali čim prej, tudi konkretno z rešitvami na trgu.

Polona Strnad

IJS PREJEMNIK CERTIFIKATA »DRUŽINI PRIJAZNO PODJETJE«

V ponedeljek, 14. maja 2007, je Institut »Jožef Stefan« na slovesnosti v Cankarjevem domu prejel certifikat Družini prijazno podjetje. Še posebej bi rada poudarila, da smo s tem prejeli *osnovni certifikat*, s katerim smo se zavezali, da bomo v okviru postopka pridobitve certifikata Družini prijazno podjetje do 15. maja 2010 izvedli naslednje ukrepe:

- delovna srečanja/zbori zaposlenih
- institutski piknik
- izobraževanje in ocenjevanje vodij
- ukrepe za varovanje zdravja

Ukrepi se bodo izvedli v obsegu, na način in po dinamiki, kot bo zapisano v Akcijskem planu – projektnem načrtu izvedbe ukrepov. Vodja projekta je ga. Maja Rebolj.

Gre torej za prvo namero Instituta, da tudi s formalnimi ukrepi pripomore k poslovnim odnosom, ki bi dopuščali kar se da uspešno usklajevanje z družinskim življenjem. Seveda se tako večplastne vsebine ne da na novo postaviti oz. redefinirati čez noč, zato vas vnaprej opozarjam, da gre za proces, ki se šele začne. Iz odzivov nekaterih zaposlenih je bilo namreč začuti tudi kanček kritike, nezadovoljstva ali nezanimanja za tovrstne vsebine, kar je ne nazadnje tudi dobrodošlo. Tako je za vodstvo Instituta kot za vse, ki smo tako ali drugače vpeti v projekt, pomembno, da se o usklajevanju poslovnega in družinskega življenja začnemo pogovarjati in iskati prave rešitve, vendar pa za to prav vsi potrebujemo čas. In osnovni certifikat

Skupinska slika prejemnikov certifikata Družini prijazno podjetje. V imenu Instituta je certifikat prevzela ga. Maja Rebolj. Pa jo najdete? Sedi med gospodi v sredini zadnje vrste.

Družini prijazno podjetje nam ga daje do 15. maja 2010, ko naj bi se preko omenjenih ukrepov in tudi medsebojnih razprav skušali približati kar se da optimalni kombinaciji poslovno-družinskega življenja.

Na majski slovesnosti je osnovne certifikate 33 organizacijam, ki so se v projekt vključile v tem letu, podelila ministrica za delo, družino in socialne zadeve Marjeta Cotman, slavnostna govornika pa sta bila tudi varuhinja človekovih pravic dr. Zdenka Čebašek - Travnik ter direktor, glavni in odgovorni urednik časnika Finance Peter Frankl.

Polona Strnad

LJUDSKI NOBELOVEC PROF. PIERRE-GILLES DE GENNES (1932-2007)

Pierre-Gilles de Gennes je bil francoski fizik in Nobelov nagrajenec za fiziko leta 1991. Rodil se je v Parizu, kjer ga je do njegovega 12. leta doma šolala mama. Leta 1955 se je zaposlil v Saclayevem centru

Komisariata za atomsko energijo, kjer se je ukvarjal predvsem z nevtronskim sipanjem in magnetizmom. Doktoriral je leta 1957. Po opravljenem podoktorskem usposabljanju (1959) v laboratoriju C. Kittela na *University of California* je 27 mesecev prebil v francoski mornarici. Izredni profesor na Orseyu je postal leta 1961, kjer je hitro osnoval svojo skupino, ki je raziskovala superprevodnost. V letu 1968 pa se je preusmeril na raziskave tekočih kristalov. Redni profesor je postal leta 1971 na *Collège de France*. V tem obdobju je izdal knjigo z naslovom *The Physics of Liquid Crystals* (1974), ki je postala temeljno delo na področju fizike in kemije tekočih kristalov. Od leta 1980 dalje se je ukvarjal predvsem z medfaznimi problemi: z dinamiko omočitve in adhezije v polimerih in fiziko mehke snovi. Nobelovo nagrado je prejel leta 1991 za svoje delo na področju tekočih kristalov, kjer je postavil teoretični model, ki ga znanstveniki imenujejo Landau-de Gennesova teorija. Njena vrednost je v

enostavnosti in univerzalnem načinu. V zadnjem času pa se je veliko ukvarjal z granulirano snovjo in biofiziko.

Pierre-Gilles de Gennes pa ni bil le fizik in Nobelov nagrajenec, bil je tudi izjemna osebnost. Strastno je bil predan novemu in hkrati kot redko kateri znanstvenik nadarjen za ozaveščanje širokih množic. Z njim je znanost dobila bolj človeško podobo. Po Nobelovi nagradi (1992–1994) je obiskal več kot 200 srednjih šol in gimnazij. Na tej maratonski turneji je mladim opisoval življenje znanstvenikov, njihove uspehe in polome, spore in zmote, zaradi katerih razvoj znanosti ne teče v ravni črti. Ta zgodba je povzeta v knjigi *Les objets fragiles* (Plon, Paris, 1994).

Prof. de Gennes pa je bil tudi velik prijatelj našega Instituta, kot to rad omeni prof. Blinc. Bil je član Mednarodnega svetovalnega odbora, z Institutom

pa je bil posebno tesno povezan v 60. letih prejšnjega stoletja. Kot se spominjajo starejši kolegi na Odseku za fiziko trdne snovi, si je med svojimi obiski vzela čas za mlajše raziskovalce, ki so z njim imeli priložnost diskutirati o problemih, na katere so naleteli pri svojih raziskavah. Nazadnje nas je Pierre-Gilles de Gennes obiskal 14. junija 1999, ko je imel v Veliki predavalnici predavanje z naslovom *From Rice to Snow: the problem of Granular Matter*. Predavalnica je bila nabito polna.

Polona Umek

UPRAVNI ODBOR IJS SE PREDSTAVI

Člani upravnega odbora z vso odgovornostjo prevzemamo dolžnost upravljanja največjega in najboljšega slovenskega raziskovalnega inštituta.

Institut dojemamo kot temeljni razvojni instrument RS za doseganje ciljev Lizbonske strategije, zato pričakujemo v času intenzivnega zlivanja slovenskega in evropskega akademskega prostora veliko fleksibilnosti. Verjamemo, da na Institutu obstajajo kompetence za kvaliteten razvoj vseh treh dimenzij sodobnega raziskovalnega prostora, in sicer raziskovalno-razvojna, izobraževalna in inovativno-podjetniška. Zavedamo se tudi, da je za razvoj zadnjih dveh dimenzij potrebna dobro izdelana in domišljena strategija ali celo natančen akcijski načrt. S svojim delovanjem si prizadevamo ustvarjati transparentno poslovanje ter kreativno in inovativno delovno okolje. Pomembno je tudi vzpostaviti mehanizme, ki bodo skrajšali reakcijski čas Instituta na dogodke v hiši in zunaj nje. UO je bil v tej sestavi konstituiran 16. 5. 2006.

Izr. prof. dr. Irena Mlinarič - Raščan

Izr. prof. dr. Irena Mlinarič - Raščan, predsednica UO IJS

Diplomirala sem na Fakulteti za farmacijo Univerze v Ljubljani. Podiplomsko izobraževanje na Medicinski fakulteti in staž mladega raziskovalca sem opravljala v Službi za medicinsko genetiko Ginekološke klinike v Ljubljani, kar sem dopolnjevala s triletnim stažem na Univerzi v Torontu pri prof. dr. Katherine A. Siminovitch.

V letih 1996–1999 sem bila podoktorska raziskovalka na Univerzi v Tokiju, v letih 1999–2002 pa sem bila zaposlena na Institutu "Jožef Stefan" na Odseku za biokemijo in molekularno biologijo. Na Fakulteti za farmacijo sem bila izvoljena v izredno profesorico s področja farmacevtske biokemije, ukvarjam pa se s farmakogenomiko.

Prof. dr. Anton Jeglič

Rojen sem bil v Ljubljani leta 1935. Med študijem sem bil zaposlen na IJS, po diplomu na Fakulteti za elektrotehniko UL, na IMFM, in nato od l. 1963 na FE, kjer sem redni profesor. Področja raziskav: biokibernetika, meritve, akustika, bioelektromagnetika, magnetika.

Sem vodja mednarodno akreditiranega kalibracijskega laboratorija za veličino B in laboratorija za procesno merilno tehniko na Fakulteti za elektrotehniko. V prejšnji državi sem vodil razvoj sistemov za avtomatsko vodenje procesov in za kalibracijo, ki so bili namenjeni proizvodnji predvsem za takratno devizno tržišče. Prijavil sem več patentov z naštetih področij. Prejel sem več domačih nagrad za izume in tehnične izboljšave ter nagrado Sklada Borisa Kidriča. Imel sem več vabljenih predavanj na univerzah v ZDA in Evropi.

Prof. dr. Dragan Dragoljub Mihailović

Rojen sem bil leta 1958. Diplomiral (1979) in doktoriral (1983) sem na Univerzi v Oxfordu. Predavam kot redni profesor na Oddelku za fiziko FMF in na Mednarodni podiplomski šoli Jožefa Stefana, kjer sem prodekan. Od leta 2002 sem vodja odseka F-7 na IJS. Vodim raziskovalno skupino na področju kompleksnih snovi, ki je bila izbrana leta 2005 za najboljšo v Sloveniji na področju fizike. V Sloveniji sem pričel nekaj novih eksperimentalnih področij, npr. femtosekundna spektroskopija, fotoinducirana infrardeča spektroskopija, fulereni in visokotemperaturni superprevodniki. Objavil sem več kot 160 člankov v revijah z SCI, ki imajo približno 2500 citatov. Med drugim sem za svoje delo prejel nagrado Sklada Borisa Kidriča (1988), Fullbrightovo štipendijo (1989/90) ter Zoisovo nagrado za vrhunske znanstvene dosežke (2002).

Marjan Mateta, univ. dipl. inž.

Rodil sem se leta 1951. Po diplomi na Biotehniški fakulteti v Ljubljani, Lesarski oddelek, (1976) sem se zaposlil v tovarni Lesonit kot raziskovalec v razvojnem inštitutu. Tam sem do leta 1994 opravljal različne funkcije, nazadnje kot direktor podjetja. Od 1995 opravljam funkcijo direktorja delniške družbe Mitol. Kot direktor družbe si stalno prizadevam za sodelovanje z razvojnimi inštituti, univerzo ter s prenosom znanj in vpeljavo sodobnih konceptov vodenja v industrijsko prakso. V Mitolu imamo od leta 2001 svojo raziskovalno skupino, registrirano pri MVZT. Aktiven sem tudi v različnih združenjih in odborih: predsednik Slovenskega združenja proizvajalcev lepil, član Evropskega združenja proizvajalcev lepil (FEICA), predsednik UO združenja kemijske industrije pri GZS, predsednik Sveta centra ARI (Tehnološkega centra za avtomatizacijo, robotizacijo in informatizacijo proizvodnje). Kot vodja odbora za gospodarstvo sem sodeloval pri pripravi Regionalnega razvojnega programa za južno Primorsko 2007–2013.

Povsod se zavzemam za pospeševanje raziskovalno-razvojne dejavnosti in pospešen tehnološki razvoj.

Doc. dr. Milko Novič

Rodil sem se leta 1956 v Postojni. Po diplomi na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani sem se zaposlil v Tovarni organskih kislin (1979/80). Podiplomski študij sem nadaljeval na matični fakulteti, kjer sem leta 1986 magistriral in leta 1991 doktoriral. Po doktoratu sem se izpopolnjeval na Univerzi v Córdoba, Španija, pri prof. M. Valcárcelu (1996/1997, 10 mesecev, in 1998 4 mesece) in na *Hobart University*, Tasmanija, Avstralija (2003/04, 1 leto). Od leta 2003 sem docent za področje Analizne kemije na FKKT UL. Na Univerzi v Novi Gorici sem predavatelj za predmet Instrumentalne metode v okolju. Od leta 1982 sem zaposlen na Kemijskem inštitutu v Laboratoriju za analizo kemijo. Ožje področje mojih raziskav je

usmerjeno v razvoj avtomatiziranih analiznih postopkov, študij in modeliranje separacijskih mehanizmov v ionski kromatografiji ter v razvoj in uporabo sodobnih sklopljenih analiznih sistemov na področju analitike (bio)materialov.

Mag. Peter Puhan

Rodil sem se 21. 8. 1958 v Novem mestu in sem oče dveh že odraslih otrok. Po izobrazbi sem inženir gradbeništva in univerzitetni diplomirani ekonomist. Magisterij sem opravil s področja poslovođenja in organizacije – MBA, smer Finance. Delovne izkušnje imam v industriji, g r a d b e n i š t v u , nepremičninah, borznem posredništvu, državnih upravi ter pri Slovenskih železnicah. Od leta 1992 sem bil na različnih vodilnih in vodstvenih položajih: član poslovodstva Metala Ravne, d. o. o., generalni direktor direktorata za notranji trg na Ministrstvu za gospodarstvo, član uprave Borzno-posredniške družbe Poteza, d. d. Od aprila 2007 pa sem generalni direktor Holdinga Slovenske železnice, d. o. o. Sem tudi član v več upravnih odborih: predsednik upravnega odbora Zavoda RS za blagovne rezerve, predsednik upravnega odbora Zavoda za obvezne rezerve nafte in naftnih derivatov, član upravnega odbora IJS, član nadzornega sveta podjetja Nafta Lendava, d. o. o., in član upravnega odbora SIQ.

Prof. dr. Franc Strle

Rodil sem se leta 1949 v Ljubljani. Po maturi sem se odločil za študij medicine na MF v Ljubljani, ki sem ga končal leta 1973. Od leta 1976 sem zaposlen na Kliniki za infekcijske bolezni in vročinska stanja KC Ljubljana, kjer sem od leta 2002 njen predstojnik. Specialistični izpit iz interne medicine sem opravil leta 1981, leta 1986 pa še iz infekcijskih bolezni. Svoje znanje sem izpopolnjeval v Chicagu v letih 1987 in 1989–1990. Od leta 1998 sem vodja

raziskovalne dejavnosti na Kliniki za infekcijske bolezni in vročinska stanja KC Ljubljana, od 1999 pa tudi vodja Raziskovalnega sveta KC Ljubljana. Leta 1996 sem postal redni profesor za infekcijske bolezni in epidemiologijo na MF Univerze v Ljubljani. Sem tudi izredni član SAZU od leta 2003. Strokovno in raziskovalno me zanimajo predvsem področje okužb dihal, okužb osrednjega živčevja ter bolezni, ki jih prenašajo klopi.

Dr. Andreja Umek Venturini

Rodila sem se 23. maja 1965 v Kopru. Šolala sem se v Ljubljani, kjer sem študij z doktoratom končala na Fakulteti za računalništvo in informatiko Univerze v Ljubljani. Od leta 1993 do leta 1996 sem bila zaposlena kot mlada raziskovalka na IJS, na Odseku za robotiko, biokibernetiko in avtomatiko. Na IJS sem delala pod mentorskim vodstvom prof. dr. Jadrana Lenarčiča. Od leta 1999 sem bila zaposlena na ministrstvu, pristojnem za znanost. Zdaj sem zaposlena kot podsekretarka na Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo v Službi za mednarodno

sodelovanje in evropske zadeve. Moje delovno področje so predvsem evropski raziskovalni programi.

Prof. dr. Boris Žemva

Rodil sem se leta 1940 v Ljubljani. Doktoriral sem na FKKT Univerze v Ljubljani (1971). Diplom iz ekonomije sem pridobil 1983 na VEKŠ Univerze v Mariboru. Redni profesor s področja anorganske kemije na FKKT UL sem od leta 1985. Med letoma 1983 in 2006 sem bil vodja odseka K-1 na IJS. Kot gostujoči profesor sem predaval na *University of California*, Berkeley, ZDA, 1993, in na *Institut de la matière condensée de Bordeaux*, Pessac, Francija, 1997. Za svoje delo sem prejel *Fulbright Travel Grant* (1972, 1978), Veliko nagrado Borisa Kidriča (1989), Humboldtovo nagrado (1999). Od leta 1996 sem član Inženirske akademije Slovenije. V letu 2001 sem bil tudi ambasador znanosti v R Sloveniji. Leta 2006 sem dobil prestižno nagrado ACS za kreativno delo na področju kemije fluora. S tega področja sem objavil 116 člankov. Moje glavno področje raziskav je kemija fluora in še posebno kemija žlahtnih plinov.

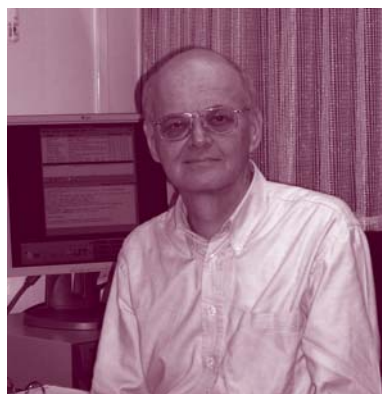

PROF. DR. RAŠA M. PIRC JE POSTAL IZREDNI ČLAN SLOVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI IN UMETNOSTI

Prvega junija so se člani Slovenske akademije znanosti in umetnosti zbrali na volilni skupščini, kjer so volili nove redne, izredne in dopisne člane. V razredu za matematične, fizikalne, kemijske in tehniške vede je bil za izrednega člana izvoljen prof. dr. Raša M. Pirc. Prof. Pirc, ki je na IJS vodja odseka za teoretično fiziko (F-1), je v svoji več kot štiridesetletni karieri objavil več kot 100 znanstvenih člankov v mednarodno priznanih revijah.

Iskrene čestitke!

Uredništvo

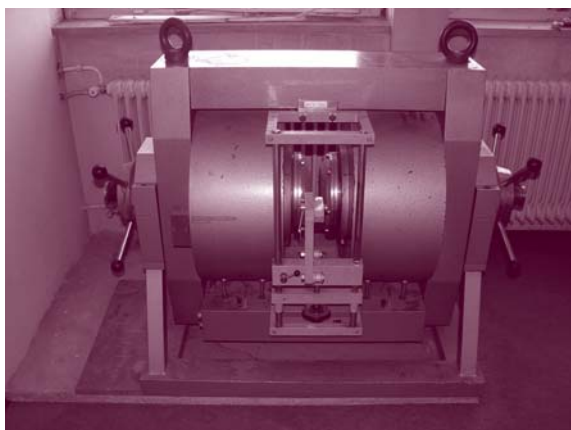

KAKO SMO SELILI MAGNET

Prof. dr. Gojmir Lahajnar, F5

V petek 18. maja ob 9:30 zjutraj se je pričela dolgo načrtovana akcija selitve našega, približno 1,3 tone težkega elektromagneta v stavbi Fakultete za matematiko in fiziko (FMF). Magnet je bil postavljen v 4. nadstropju, selili pa smo ga z avtodvigalom, tako je bila njegova selitev vsaj malo zanimiva tudi za mimoidoče. Sama selitev je bila brez zapletov opravljena v kakšne pol ure. Magnet je dvigalo spustilo na pripravljeno leseno paletu na dvorišču, od koder ga je z viličarjem odpeljal Roman Bevc do stranskega vhoda v pritličju stavbe FMF. Tu je magnet z viličarja prestavil na hidravlično dvigalko v hodnik stavbe, od koder je bil prepeljan v skladišni prostor v pritličju stavbe FMF. Napajalnik magneta pa je bil tja prepeljan z dvigalom.

1,3 tone težak elektromagnet še v nekdanjem »domovanju«

Resnici na ljubo moramo povedati, da smo magnet že pred tem skušali s posebnim goseničarjem, ki se sicer uporablja za selitev klavirjev, prestaviti kar po stopnicah do skladišča. Pokazalo pa se je, da takšen goseničar še zdaleč ni kos teži našega elektromagneta, zato je bilo treba počakati na avtodvigalo. Na roko pri tem podvigu nam je šlo tudi to, da so v 3. in 4. nadstropju FMF menjavali okenske okvirje, tako da so bili tudi v sobi v četrtem nadstropju, od koder smo selili magnet, okenski okvirji že odstranjeni. Selitev je bila res kratka, kajti, ko sem se ob 10.07 vrnil s seje Komisije IJS za industrijsko lastnino na prizorišče selitve, je bil magnet že varno na dvorišču!

In sedaj še kratek oris zgodovine in pomena tega, približno 1,3 tone težkega elektromagneta. Nekako leta 1967 je Institut za matematiko, fiziko in

Ali bi nas moralo kaj skrbeti?

mehaniko (IMFM) pri podjetju Bruker (Kralruhe, Nemčija) naročil pulzni NMR-spektrometer (B-KR 322 s), opremljen z omenjenim elektromagnetom. Aparatura je bila okrog leta 1970 montirana v sobi 416 v 4. nadstropju novozgrajene stavbe sedanje FMF na Jadranski 19. Medtem ko so spektrometer v sobo po stopnicah prinesli krepki nosači, je bil napajalnik elektromagneta tja pripeljan z dvigalom. Najtežje delo pa je bil transport 1,3 tone težkega elektromagneta iz pritličja stavbe do 4. nadstropja. Po besedah nekdanjega upravitelja stavbe g. Davorina Tomažiča so magnet po leseni podlagi na stopnišču

Varno v zraku

do tja povlekli s škripčevjem, kar je bilo zahtevno in zelo dolgotrajno delo.

Napajalnik elektromagneta je omogočal zvezno spreminjanje gostote magnetnega polja med poloma od 0 T do 1,5 T, kar je omogočalo meritve NMR relaksacijskih časov v območju resonančnih frekvenc protonskih jeder med 4 MHz in 60 MHz. Pomembna odlika elektromagneta je nastavljiva razdalja med poloma, kar je omogočalo vstavljati in fiksirati posebne sonde za merjenje koeficientov lastne difuzije protonov v tekočih kristalih, trdnih superprotonskih prevodnikih, modelnih bioloških membranah, talinah polietilenov in hidratiziranih cementih. Prav tovrstne meritve so dale odmevne rezultate v svetu in pomemben pečat raziskovalnemu delu Odseka za fiziko trdne snovi IJS.

P. s. Več fotografij najdete na spletni strani http://www.fmf.uni-lj.si/~jazbinsek/slike_magnet.htm

Avtor prispevka med avtodvigalom in varno preseljenim magnetom

LE KAJ JE DELAL ČEBELAR NA JAMOVI 39 ?

Preko prvega junijskega vikenda se je v parku IJS na Jamovi naselil pravi čebelji roj. Nad novimi »kolegicami« nismo bili kaj preveč navdušeni, saj jih je že v ponedeljek zgodaj zjutraj prišel iskat čebelar. Prepoznate čebelarja? Bolj težko, kajne? Pod preobleko se skriva vratar Milan Vukojević, ki se ljubiteljsko ukvarja s čebelarstvom.

Tako zgodaj pa je bil na IJS tudi fotograf Marjan Smerke, ki je posnel fotografijo. Kaj pa je čebele privabilo v naš park, pa ostaja neznanka.

Polona Umek

OBISKI PO ODSEKIH (14. 4. -18. 6. 2007)

Odsek za teoretično fiziko (F-1)

Od 30. 5. do 1. 6. 2007 je bil na obisku dr. Hrvoje Stefančić, Institut Ruđer Bošković, Zagreb, Hrvaška. V okviru obiska je gost predstavil svoje delo v kozmologiji in svoj predlog za rešitev problema koincidence. Med obiskom je imel tudi odsečni seminar z naslovom *Composite dark energy - towards the solution of the cosmological coincidence problem*.

Med 15. 5. in 19. 5. 2007 je bil na obisku prof. dr. John Jefferson, QinetiQ, Great Malvern, Velika Britanija. Obisk je bil namenjen skupni prijavi mednarodnega projekta v 7. okvirnega programa *Fundamentals of nanoelectronics*.

Od 16. 5. do 24. 5. 2007 je bil na obisku prof. dr. Damir Bećirević, Laboratoire de Physique Theorique, Universite Paris Sud, Orsay, Francija. Med obiskom je imel gost tudi odsečni seminar.

Med 30. 4. in 9. 5. 2007 je bil na obisku dr. Rafael Porto, Carnegie Mellon University, Pittsburgh, ZDA. Obisk je potekal v okviru sodelovanja pri problematiki nove fizike na LHC. Med obiskom je imel gost tudi odsečni seminar.

Dne 26. 4. 2007 je bil na obisku dr. Krešimir Kumerički, Zavod za teorijsko fiziko, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvaška. Obisk je potekal v okviru sodelovanja. Med obiskom je imel gost tudi odsečni seminar z naslovom *Holographic imaging of nucleon via deeply virtual Compton scattering and conformal symmetry*.

Dne 19. 4. 2007 je bil na delovnem obisku dr. Andrea Romanino, SISSA, Trst, Italija. Gost je imel tudi odsečni seminar z naslovom *The flavour puzzle and accidental symmetries*.

Odsek za fiziko nizkih in srednjih energij (F-2)

Med 8. 6. in 10. 6. 2007 je bil na obisku prof. dr. Thiemo Krink, University of Aarhus, Department of Computer Science, Aarhus, Danska. Gost je bil član komisije za zagovor magistrske naloge Tee Tušar z naslovom *Razvoj algoritma za večkriterijsko optimiranje z diferencialno evolucijo*.

Od 14. 5. do 20. 5. 2007 sta bila na obisku dr. Frederik Stamat, Albanski arheološki muzej, Tirana, Albanija, in prof. dr. Aferdita Vevecka - Priftaj, Politehniška univerza v Tirani, Tirana, Albanija. Obisk je potekal v okviru bilateralnega sodelovanja.

Odsek za fiziko trdne snovi (F-5)

Med 7. 6. in 8. 6. 2007 je bil na obisku prof. dr. Rudi H. Nussbaum, Univerza v Oregonu, Oregon, ZDA. Gost je znani strokovnjak za Moessbauerjevo spektroskopijo.

Od 4. 6. do 6. 6. 2007 je bil na obisku dr. Marco Capitanio, European Laboratory for Nonlinear Spectroscopy - LENS, Firence, Italija. Namen obiska dr. Capitanio je bilo sodelovanje na področju raziskav molekularnih motorjev z optično pinceto. V okviru Društva biofizikov Slovenije in odseka F5 je imel 5. junija 2007 predavanje o raziskavah miozina z naslovom *Nanomechanics of single motor proteins using optical tweezers*.

Med 21. 5. in 26. 5. 2007 je bil na obisku prof. dr. Daniele Finotello, Kent State University, Kent, Ohio, ZDA. Namen obiska prof. Finotella je bilo sodelovanje pri skupnih raziskavah biaksialnih faz banana nematskih tekočih kristalov z metodo jedrske kvadropolne resonance devterija.

Od 14. 5. do 3. 6. 2007 je bila na obisku Evangelina Karatairi, NCSR Demokritos, Aghia Paraskevi, Grčija. Gostja je med obiskom pripravila koloidne mešanice tekočih kristalov in zlatih nanodelcev z različnimi funkcionaliziranimi površinami, sintetiziranimi v Grčiji.

Med 8. 5. in 10. 5. 2007 je bil na obisku prof. dr. Chris Ewels, Institute of Materials, University of Nantes, Nantes, Francija. Gost je imel 9. maja 2007 institutsko predavanje z naslovom *Stability structure and defects in carbon nanostructures*. Strokovni del obiska je bil posvečen pripravi skupnega članka o fulerenih.

Od 24. 4. do 25. 4. 2007 je bil na obisku prof. dr. Henk Van As, Wageningen University, Agrotechnology and Food Sciences, Wageningen, Nizozemska. Gost je na institutskem sredinem kolokviju predstavil raziskovalno dejavnost svoje skupine, na odseku F5 pa se je srečal s člani Laboratorija za slikanje z magnetno resonanco in s skupino prof. J. Stepišnika s Fakultete za matematiko in fiziko. Dogovarjali so se o sodelovanju na področju slikanja z magnetno resonanco in o prijavi skupnega projekta.

Med 15. 4. in 25. 4. 2007 je bil na obisku prof. dr. Vlad Popa - Nita, Fakulteta za fiziko Univerze v

Bukarešti, Bukarešta, Romunija. Gost nas je obiskal v okviru slovensko-romunskega bilateralnega projekta *Vpliv nereda na kritično fazno obnašanje*. Namen njegovega obiska je bilo preučevanje vpliva nereda na fazno separacijo in dinamiko v mehkih sistemih.

Odsek za eksperimentalno fiziko osnovnih delcev (F-9)

Od 11. 6. do 13. 6. 2007 sta bila na obisku dr. Mark Tobin in dr. Themis Bowcock, oba University of Liverpool, Liverpool, Velika Britanija. Obisk je bil namenjen meritvam sevalnih poškodb v detektorjih za eksperiment ATLAS na LHC. Detektorje smo obsevali z nevtroni v reaktorju TRIGA.

Dne 22. 5. 2007 je bil na obisku Roberto Mussa, INFN, Torino, Italija. Delovni obisk je potekal v okviru sodelovanja P. Auger.

Med 16. 5. in 18. 5. 2007 je bil na obisku prof. dr. Thomas Browder, University of Hawaii, Honolulu, ZDA. Prof. Thomas Browder je eden od vodij mednarodne raziskovalne skupine Belle in eden od najbolj prodornih eksperimentalnih fizikov na področju fizike mezonov B. V okviru seminarjev odseka je imel predavanje z naslovom *Physics Case for a Super B Factory*. Njegov obisk smo izkoristili tudi za pogovore o nadaljnjem sodelovanju. Kot član komisije se je udeležil tudi zagovora doktorata mlade raziskovalke.

Odsek za anorgansko kemijo in tehnologijo (K-1)

Med 13. 5. in 20. 5. 2007 sta bila na delovnem obisku prof. dr. Victor Malyshev in dr. Angelina Gab, oba Faculty of Chemistry and Technology, National Technical University of Ukraine, Kyiv Polytechnical Institute, Ukrajina. Obisk je potekal v okviru slovensko-ukrajinskega sodelovanja. Ob tej priložnosti je prof. dr. Victor Malyshev predstavil raziskovalno delo svoje skupine s predavanjem z naslovom *Acid-Base Interaction and High-Temperature Electrochemical Synthesis of VI-B Group Metals Carbides, Borides, and Silicides in Ionic Melts*.

Odsek za elektronsko keramiko (K-5)

Od 15. 4. do 21. 4. 2007 je bil na obisku Mehmet Copuroglu, B. Sc., Tyndall, Cork, Irska. Obisk je potekal v okviru projekta 6. OP CAMELIA in je bil namenjen spoznavanju sinteze solov za pripravo feroelektričnih tankih plasti.

Med 15. 4. in 21. 4. 2007 je bil na obisku Karsten Hansen, M. Sc., Ferroperm Piezoceramics A/G,

V Novicah IJS objavljamo le tiste obiske, ki so vneseni v bazo podatkov (<http://www.ijs.si/ijs/obiski>). S tem lahko zagotavljamo večjo ažurnost, pravilnost in zanesljivost objav.

Kvistaard, Danska. Obisk je potekal v okviru izmenjave raziskovalcev v mreži MIND. Med gostovanjem na IJS je skušal karakterizirati kemične in mikrostrukturne lastnosti vzorcev keramike, ki jih je prinesel s seboj.

Odsek za inženirsko keramiko (K-6)

Od 28. 3. do 30. 3. 2007 je bil na obisku dr. Jae-Ho Jeon, Ceramic Materials Team, Korea Institute of Machinery & Materials, Sangnam-Dong, Changwon, Koreja. Obisk je potekal v okviru projekta *Low Pressure Injection Molding of Near-Net Shaped Piezoelectric Ceramics* (št. pog. U3-MM/K-06-028, projekt PR-00445-1).

Dne 5. 6. 2007 so bili na obisku dr. Stephen Ackers, Eternit, Zürich, Švica, dr. Krunoslav Vidović, Esal, d. o. o., Anhovo in dr. Franc Švegl, Zavod za gradbeništvo Slovenije. Namen obiska so bili pogovori o možnem sodelovanju na področju keramičnih kompozitov in ogled laboratorijev Odseka za inženirsko keramiko IJS.

Odsek za nanostrukturne materiale (K-7)

Med 3. 5. in 10. 5. 2007 je bil na obisku dr. Mehmet Ali Gülgün, Univerza Sabanci, Istanbul, Turčija. Obisk je potekal v okviru slovensko-turškega bilateralega sodelovanja pri projektu *Razvoj monokristalov in elektronske keramike s procesom sintranja* (BI-TR/05-08/2), ki ga v Sloveniji vodi doc. dr. Miran Čeh. Gost je imel na odseku predavanje z naslovom *Effect of dopants on grain boundary chemistry, structure and properties*.

Odsek za znanosti o okolju (O-2)

Od 10. 5. do 19. 5. 2007 je bila na obisku dr. Maria Angela de Barros Correia Menezes CDTN/CNEN, Belo Horizonte, Brazilija. Med obiskom je gostja delala z referenčnimi materiali IRMM in pri prilagoditvi programa K0-IAEA za uporabo na njihovih eksperimentalnih napravah (reaktor TRIGA MARK I, HPGe-detektor).

Med 21. 5. in 2. 6. 2007 so bili na obisku prof. dr. Lynn M. Walter in prof. dr. Stephen, oba Michigan State University, Lansing, Hamilton, ZDA, ter ga. Kelly Umlauf, Univerza v Michiganu, Ann Arbor, ZDA. Obisk je potekal v okviru ameriško-slovenskega

OBISKI PO ODSEKIH

sodelovanja z naslovom *Preperevanje kamninske podlage in transformacije ogljika v karbonatnih področjih*. Projekt na slovenski strani vodi doc. dr. Nives Ogrinc.

Od 16. 4. do 21. 4. 2007 je bil na obisku dr. Alfred Vidic, Zavod za javno zdravstvo F BiH, Sarajevo, Bosna in Hercegovina. Obisk je potekal v okviru slovensko-bosanskega sodelovanja pri projektu *Določanje uranovih izotopov v vzorcih okolja*. Gost se je v tem času udeležil mednarodnega simpozija *Spectroscopy in theory and practice* v Novi Gorici.

Med 6. 5. in 9. 5. 2007 sta bila na obisku prof. Antonio Sacco in dr. Maria A. Brescia, oba Univerza v Bariju, Bari, Italija. Obisk je potekal v okviru slovensko-italijanskega sodelovanja pri projektu *Karakterizacija apulijskih in slovenskih prehrabnih izdelkov s spektrofotometričnimi in kemometričnimi metodami* (BI-IT/05-08-013).

Od 13. 5. do 12. 6. 2007 je bil na obisku Sergio Ribeiro Guevara, Centro Atomico Bariloche, Bariloche, Argentina. Obisk je potekal v okviru slovensko-argentinskega sodelovanja pri projektu *Izviri in ponori živega srebra v sladkovodnih ekosistemih* (BI-AR-06-08/01).

Med 24. 5. in 3. 6. 2007 so bili na obisku prof. dr. Takashi Tomiyasu ter dr. Akito Matsuyama, dr. Ryusuke Imura, Kagoshima University, National Minamata Institute, Minamata, Japonska. Obisk je potekal v okviru slovensko-japonskega sodelovanja

pri projektu *Biogeokemija in modeliranje živega srebra v kontaminiranih obalnih morjih, II. del*.

Med 10. 5. in 12. 5. 2007 je bila na obisku Maria M. Arribere, Centro Atomico, Bariloche, Argentina. Obisk je potekal v okviru slovensko-argentinskega sodelovanja v okviru projekta *Izviri in ponori živega srebra v sladkovodnih ekosistemih* (BI-AR-06-08/01).

Od 21. 5. do 26. 5. 2007 sta bila na obisku prof. Trajče Stafilov in dr. Petre Makreski, Univerzitet Sv. Kiril i Metodij, Skopje, Makedonija. Obisk je potekal v okviru slovensko-makedonske bilaterale BI-MK-05-06 št. 18.

Dne 25. 4. 2007 je bila na obisku dr. Lina Lofmark, Univerza Lund, Lund, Švedska. Obisk je potekal v okviru 6. OP PHIME in je bil namenjen tudi organizaciji mednarodnega simpozija, ki je bil 25. 4. v Portorožu. Poleg nje je odsek in Morsko biološko postajo v Piranu v okviru slovensko-ameriškega sodelovanja obiskal tudi prof. Mark Hines iz Univerze Lowell, Massachusetts, ZDA.

Odsek za avtomatiko, biokibernetiko in robotiko sisteme (E-1)

Od 9. 5. do 15. 5. 2007 je bil na obisku dr. Duško Katič, Mihailo Pupin Institute, Beograd, Srbija. Obisk je bil namenjen pripravi skupnega raziskovalnega projekta v okviru 7. OP.

PRIŠLI - ODŠLI

Prišli v delovno razmerje:

- 23. 4. 2007 Rok Gorenčič, referent v U-4
- 25. 4. 2007 Tadej Gabrič, tehnik pripravnik v F-9
- 25. 4. 2007 Mojca Cof, blagajničarka v U-4
  - 1. 5. 2007 Peter Poglajen, ključavničar v delavnicah
  - 1. 5. 2007 Boštjan Pajntar, tehnik v E-8
  - 1. 6. 2007 mag. Mitja Uršič, asistent z magisterijem v R-4
  - 1. 6. 2007 dr. Arso Savanović, asistent z doktoratom v E-5
- 15. 6. 2007 Tjaša Vrlinič, asistentka začetnica v F-4
- 18. 6. 2007 Ivan Iskra, univ. dipl. inž. el., strokovni sodelavec v F-5
- 18. 6. 2007 Jože Kašman, prof. mat., v. d. vodje NPS v U-3

Odšli iz delovnega razmerja:

- 31. 3. 2007 Mirko Kokole, tehnik v F-5
- 30. 4. 2007 dr. Jerica Rozman Pungerčar, asistentka z doktoratom v B-1
- 14. 5. 2007 dr. Matej Horvat, asistent z doktoratom v F-9
- 31. 5. 2007 mag. Marjan Tkavc, organizator izobraževanja v ICJT
- 31. 5. 2007 Joel Plisson, univ. dipl. inž. rač. in inf., asistent v E-8

Vsem novim sodelavcem želimo prijetno počutje na delovnem mestu!

Marjetka Purkart, sekretariat IJS

ODPRTJE RAZSTAVE SLIKARJA RONA PREINFALKA

PONEDELJEK, 16. APRILA 2007, OB 15.00 URI V GALERIJI IJS

Kombinacije citatov in fragmentov

Ulično umetnost oziroma street art lahko razumemo kot umetnost, igro ali politično akcijo, ki vpliva na zaznavo okolja in spreminja našo mentalno podobo o okolju. Pojavlja se v urbanih središčih. Med najbolj atraktivnimi je z grafiti poslikan Berlinski zid, ki učinkuje kot nekakšen ogromen, nedokončan strip, sestavljen iz različnih pripovedi umetnikov iz vsega sveta. Zadnja leta je tovrstno ustvarjanje navzoče tudi v vseh večjih slovenskih urbanih središčih, na pomembnejših prometnih in cestnih povezavah v mestih in na mestnih vpadnicah, stenah mestnih stavb, pločnikih, ograjah, prometni infrastrukturi, postajališčih in spomenikih, na hrbtnih straneh prometnih znakov in semaforjev, žlebovih, na čez ulice razpetih kablích, v javnih prevoznih sredstvih, na omaricah za električno napeljavo, na reklamnih izveskih in telefonskih govornicah, povsod tam, kjer se srečujejo ljudje, ko hodijo drug mimo drugega, opazujejo, gledajo reklame, izložbe, ko, skratka, potujejo od ene točke do druge. To so običajni prostori, ki povezujejo ljudi, street artistom oziroma uličnim umetnikom pa pomenijo prostor svobodnega izražanja in kritičnega reflektiranja okolja, v katerega se umeščajo.

Na razstavi Street Art v Mednarodnem grafičnem centru v Ljubljani se je leta 2006 predstavilo tudi šestnajst slovenskih grafitarjev, ki so se odločili, da se ne bodo javno izpostavljali. Podpisani le na grafutih, narejenih neposredno na stene galerije in druge objekte, so nastopili z imeni, prepoznanimi na uličnih grafutih. Med njimi je v prostorih galerije ustvarjal tudi Ron Preinfalk, podpisan z RONE84. Razstava v galeriji je pomenila razmislek o položaju in statusu uličnega grafita v odnosu do umetniških instalacij in omogočila tudi analizo dogajanj na slovenski sceni.

Grafiti, ki so se razvili v urbanem okolju in postali njegov sestavni del, kažejo podobo sodobnega časa in prostora, v katerem nastajajo. So na zidovih opuščeni tovarn, mestnih središč, v podhodih, tunelih, podzemnih železnicah, na vlakih, avtobusih, ob avtocestah. Grafit kot umetniški izraz se je v Sloveniji pojavil v osemdesetih letih, relativno zgodaj, če vemo, da je bila prva razstava grafitov leta 1973 v galeriji Razor v New Yorku. Kot eden prednostnih

medijev sodobnosti, ki se sklada z obračanjem umetnostnega jezika k neposrednemu, elementarnemu videzu vsakdanjega življenja, z vstopom v galerijo grafit ne pridobi na veljavi, saj ga opredelujeta prav ulica, subkultura in neinstitutionalnost. Grafitar rad riše in skicira, dela sam ali v skupinah, pri tem pa se nima za umetnika, dela le to, kar čuti in misli, da je prav. Živi resnično življenje in življenje izmišljene osebe: ko se začneta ta dva svetova prekrivati in postaja meja med njima

Street Art, Mednarodni grafični likovni center, Ljubljana, 2006

zabrisana, se je prisiljen opredeliti do svojega početja. Svojega dela se loteva premišljeno, išče primeren in sebi lasten stil, ki ga pogosto načrtuje na osnovi izbora spontano nastalih skic. Danes je v Sloveniji okoli dvajset grafitarjev, ki si to ime res zaslužijo, kar pomeni, da delajo ilegalno in njihove izdelke lahko vidimo na mestnih ulicah in drugje. V Ljubljani so za to pomembne tri lokacije: območje vojašnice na Metelkovi, zidovi opuščene tovarniškega

poslopja blizu BTC-ja in veliki sivi zidovi južne ljubljanske obvoznice med Letališko cesto in izvozom za Fužine, kjer je danes kot galerija na prostem najbolj impresivna zbirka tovrstnih poslikav. Slovenski grafitarji so s svojim agresivnim, neizprosnim in konstantnim delovanjem dosegli, da so njihovi grafiti postali sestavni del podobe večjih slovenskih mest.

Razstava z naslovom Transzentrala, ki se je pričela pred slabim mesecem dni, se manifestira kot metamorf in v ambientalni obliki gostuje v Skladišču 27 na območju bivše tovarne koles ROG v Ljubljani. S svojimi deli navzoči umetniki – med devetnajstimi je tudi Ron Preinfalk – sledijo zapisanemu manifestu: "TRANSZENTRALA je prostor pretoka idej, ljudi in simbolne menjave, ki vznikne in ponikne glede na trenutne potrebe; je živ in spontan prostor, prostor nenehnega vrenja in rojevanja; je anti-okostenelost, anti-naveličanost, anti-mlačnost; je solidarnost, post moderni kolektivizem, zenovska brca v glavo modrecu; je prostor vključevanja, in ne izključevanja. Transzentrala gre čez drobnjakarsko zaplankanost zavistnih subjektov in je klic proti tlačenju živega ustvarjalnega duha pod narekovaje morbidnih institucij. Je velik NE principu odtujevanja in snobizma! Velik NE nenehnemu recikliranju banalne politične korektnosti in zaukazani pozabi! Velik NE spiralnemu truplu in zaroti pootročevanja svobodnih z metodami usmerjanja pogleda v vulgarno! Transzentrala je prostor diktature vizije: vizije, ki umetnost dojema kot živo vrenje s prijateljskim erosom povezanih svobodnih posameznikov."

Kot likovni ustvarjalec sodeluje Preinfalk tudi pri lutkovni predstavi Volk in sedem kozličkov, ki je nastala po znani Grimmovi pravljici in je bila prvič na sporedu leta 2001. Izziv za predstavo je ustvarjalcem ponudila vedno aktualna tema o otrocih, ki ostajajo doma sami in se zavedajo nevarnosti, ki prežijo nanje. Predstava je režijski prvenec Roberta Waltla, ustanovitelja in direktorja Mini teatra na ljubljanskem gradu. Likovna zasnova je pripravil slikar Daniel Demšar, izdelavo lutk in scene pa so zaupali Jožetu Zajcu in Ronu Preinfalku ter drugim sodelavcem. Osnovna dejavnost Mini teatra je namreč produkcija kvalitetnih lutkovnih in gledaliških predstav v sodelovanju z umetniki iz različnih umetniških krogov. Lutkovna predstava, ki razveseljuje otroke, starejše od treh let, je še vedno uspešnica Mini teatra – skoraj ni mesta v Sloveniji, kjer še niso gostovali, veliko pa se udeležujejo tudi

mednarodnih festivalov in gostovanj. Na Pikinem festivalu 2005 je prejela zlato piko za najboljšo predstavo v celoti!

Predvsem pa je Ron Preinfalk – Rone84 slikar, ki na samosvoj način združuje različne slikarske tradicije in usmeritve zadnjih desetletij: ameriški in angleški pop art, bitniško kulturo, grafiti-slikarstvo in ameriški underground. V njegovih delih, ki se pojavljajo na razstavah, so navzoči raznorodni viri, citati, fragmenti in reminiscence, ki so ponovno aktualni v novih, presenetljivih kombinacijah – od takrat, ko se je leta 2003 pojavil na mednarodni skupinski razstavi Break z delom Grafit v kopalnici/ Graffiti in the bathroom, do projektov iz leta 2005, ki so bili logično nadaljevanje njegovega dotedanjega dela. Motivi, povezani s potrošniško-propagandnim vsakdanom, so ostali enaki, poleg tematike pa je bila zanimiva skrbna izbira slikarskih nosilcev (zidnih tapet), ki jih je avtor poiskal na okoliških kosovnih odpadkih. Kot je bila spontano ustvarjena zadnja samostojna razstava v postojnskem Mladinskem centru, na katero je Ron Preinfalk vključil svojo značilno likovno pripoved tudi na klasičnih nosilcih, tako kvadratnih kot okroglih slik, bo tudi razstava, ki jo pripravlja sedaj, v končni obliki nastala šele na licu mesta. Pustimo se presenetiti!

Tatjana Pregl Kobe

Ron Preinfalk – Rone84

Rodil se je 5. marca 1973 v Ljubljani. Šolal se je na Mestni šoli za risanje in slikanje v Ljubljani ter na Šoli uporabnih umetnosti Famul Stuart. Končal je drugi letnik grafične specialke pri prof. Katarini Toman. Sodeloval je na več skupinskih razstavah, med katerimi so Break leta 2003, Galerija P74 in Škuc leta 2005 ter leta 2006 na mednarodni razstavi Steet Art v Mednarodnem grafičnem likovnem centru v Ljubljani in v Društvu likovnih umetnikov Maribor. Sedaj je navzoč tudi na razstavi Transzentrala v bivši tovarni koles ROG v Ljubljani. Imel je tudi več samostojnih razstav po Sloveniji, med temi leta 2003 v ljubljanski galeriji Eurna skupaj z Arjanom Preglom ter letos v postojnskem Mladinskem centru. Od leta 1998 deluje kot svobodni ustvarjalec na področju vizualnega.

ODPRTJE RAZSTAVE MILOŠA DUDÁŠA

TOREK, 15. MAJA 2007, OB 15.00 URI V GALERIJ IJS

Srednjeevropska lesna sakralna arhitektura

Vsaka arhitektura je priča in sporočilo neke dobe, ki na enkratni način odseva ideje in človekovo delovanje, združeno neposredno z naravnim okoljem.

V srednji Evropi so stoletja kot osnovni gradbeni material uporabljali les, ne samo za gradnjo bivalnih in gospodarskih objektov, ampak tudi za objekte za čaščenje Božje slave.

S svojo zunanjo obliko in notranjo vsebino lesenih verskih objektov najbolje odseva mnogoetničnost in konfesionalna različnost tega dela Evrope, ki se kaže v arhitekturnih in umetniških principih ter predstavlja velik občutek za material, obrtniško izurjenost in zanimive konstrukcijske značilnosti. V

Nadškof in metropolit msgr. Alojz Uran, direktor IJS prof. dr. Jadran Lenarčič in slovaški veleposlanik v Sloveniji Nj. Eksc. dr. Roman

nasprotju z lesenimi cerkvami na Češkem, Moravskem in v Šleziji so te skoraj identične s cerkvami na Poljskem in severozahodnem Slovaškem, se pa razlikujejo v podrobnostih glede na geografsko področje. Pod vplivom reformacije na Nemškem se je izoblikoval na Slovaškem poseben tip cerkve. Kot antipod zahodnemu razumevanju lesenih sakralnih

struktur so t. i. cerkve zrasle na teritoriju Ukrajine, vzhodne Poljske in Slovaške.

V 15. in 16. stoletju so gradili lesene cerkve, ki so bile podobne gotski arhitekturi, celo 17. stoletje pa je dominirala zaradi širjenja protestanstva preprosta in stroga arhitektura.

Za lesene cerkve je značilna tridelna zunanja in notranja ureditev. Glede na geografsko področje jih delimo na tri tipe: hukulske, bojkovske in lemkovske,

Nastopil je mešani pevski zbor Surrexit pod vodstvom sestre Božene Kutnar.

vendar sta se v srednji Evropi pojavila v modificirani obliki samo zadnja dva tipa. Glavnina teh cerkva je bila zgrajena v 17. in 18. stoletju. Okvirno konstrukcijo definira majhen prezbiterij pravokotne ali večkotne oblike. Ta osnovna dispozicija poudarja piramidalno večstopenjsko streho. Značilna silhueta cerkve se zaključuje s kupolami in stolpiči čebulne oblike, ki so okrašeni z bogato dekoriranimi železnimi križi. Čudovit umetniški element je ikonostas – lesena stena, ki loči cerkveno ladjo od prezbitarija.

Važen del lesne religiozne arhitekture so bili zvonovi, katerih zven je imel poseben vpliv na življenje kristjanov.

Odprtja razstave se je udeležilo veliko članov diplomatskega zbora, med njimi tudi dekan zbora Nj. Eksc. msgr. Santos Abril y Castelló, apostolski nuncij v Sloveniji

Čeprav so se ohranili samo fragmenti velikega števila sakralnih lesenih stavb, so ena najlepših dediščin srednje Evrope, ki je s svojo atmosfero, z izvirnimi konstrukcijskimi rešitvami, šarmom in preprosto lepoto izoblikovala neponovljiv »genius loci«, ki pri ljudeh spodbuja notranji dialog z Bogom, hkrati s pokoro pa ljudje izkazujejo tudi spoštovanje do del svojih prednikov.

Miloš Dudáš

Prihaja z Orave, severozahodnega dela Slovaške, kjer je mnogo lesenih cerkva, v katerih se še vedno opravlja bogoslužje. Izobraževal se je na Slovaški tehniški univerzi v Bratislavi, kjer je doktoriral s tezo „Spomeniška obnova oken slogovne zgodovinske arhitekture“. Do 1993 je delal na Področnem

spomeniškem uradu v Žilini in je aktivni član Slovaške nacionalne sekcije ICOMOS. Profesionalno se ukvarja z jezikoslovjem in sakralno arhitekturo, posebno z lesenimi cerkvami.

ODPRTJE RAZSTAVE AUFBIKS AKADEMSKEGA SLIKARJA ROBERTA LOZARJA

PONEDELJEK, 4. JUNIJA 2007, OB 15.00 URI V GALERIJ IJS

Poglej, no, je to resnična pokrajina?

Med slikarji in sodobnimi umetniki (urbanimi sociologi in tako dalje...) danes ni dialoga, sporoča akademski slikar Robert Lozar z razstavo, ki v tem smislu nosi naslov Aufbiks. Predstavnik že uveljavljene mlade generacije, ki je osnovna izhodišča že v času študija poiskal v likovni umetnosti visoke moderne, vse od takrat ostaja zvest klasičnemu slikarskemu izražanju. Vzgibov za svoje ustvarjanje ne išče v družbenokritičnem dogajanju, temveč ga še vedno zanimajo predvsem prvinski slikarski problemi. Hkrati pa je eden redkih likovnih umetnikov, ki je kritičen do dogajanja na aktualni likovni sceni.

Umetnost je vedno povezana s časom, v katerem je nastala. Čim bližje smo času, v katerem nastaja umetnost, tem jasnejša nam je. Za pisanje o njej je treba veliko vedenja, razumevanja in občutljivosti, osnovno ogrodje za vrednotenje je študij umetnostne zgodovine, istočasno pa nas velika umetniška dela v zgodovini učijo, naj z dobrodušno neomajnostjo ostanemo zvesti našim lastnim spontanim občutkom. Za zgodovinsko vrednotenje se še vedno odpirajo – in se bodo še naprej – vprašanja, do katerih ni mogoče prodreti s preverljivo zanesljivostjo, ki naj bi ustrezala predstavam o dokončni znanstvenosti trditev. Še tako natančno presojujoči pogledi se v času spreminjajo, z leti se spreminja in dopolnjuje samo avtorjevo pojmovanje in se včasih tudi razlikuje od nekdanjih ugotovitev. Tudi vrednost ocen, podprtih s podatki in mnenji ter osnovanih na poznanju strokovnega gradiva, bo tako kot produkte likovne umetnosti potrdil ali ovrget čas. O formi in vsebini v likovnosti je bilo že toliko povedanega, da lahko vsaka nadaljnja problematizacija kvečjemu mehča ostrino najbolj bistvenih dognanj, ki sta jih, recimo, umetnostna, predvsem pa likovna teorija ponudili v nekaterih, do zdaj najbolj kompleksnih analizah. Tudi besede o koncu umetnosti – mar niso stare že več kot povprečno človeško življenje? – in o novih medijih, ki naj bi izpodrinili stare, se razlikujejo in v času tudi spreminjajo. "Zdi se mi," je leta 1996 dejal Paul Virilio, "da je bil *land art* poslednja velika figura umetnosti vpisovanja pred totalno delokalizacijo umetnosti v virtualni resničnosti. Bila je vpisana v

zemeljskem merilu, v največjem možnem teritoriju. Je to začetek morebitne ponovne ozemljitve umetnosti, ali prav poslednje znamenje, labodji spev vpisovanja umetnosti v zemljo pred dokončnim izginotjem v virtualno resničnost trenutne izmenjave?" Na osnovi te strokovne izjave mi je (asociativno zaradi *land arta*) prišla na misel knjiga esejev *Iz modernizma v postmodernizem* (Obalne galerije Piran, Edicija Artes, 2000/2001) dr. Tomaža Brejca in njegov občuten, skoraj romantičen opis *land arta* v poglavju, ki govori o *Poljih bliskov* (New Mexico, 1977), ter njegove zelo osebne, celo vizionarske misli o pesniku Tomažu Šalamunu, ko ob sliki Exile Juliana Schnabla zaključuje svoj esej iz

leta 1988 z besedami, da bo pesnik pred sliko spoznal vse svoje spodrsaljaje, a jih potem sebi in slikarju v spoznanje spremenil v briljantne vrhunce, da bosta skupaj s pesnikom ostala v zgodovini umetnosti. Kako razložiti tako čustven odziv, toliko poetike tudi v njegovih (in ne le njegovih) kritičnih esejih? Likovni teoretik naj bi spoznal, da se je mogoče izogniti nasprotnima si ekstremoma popolnega nezadovoljstva z umetnostjo na eni oziroma zamaknjene predanosti "pravi" umetnosti na drugi strani, če sprejme prehodnost vsakega kritičnega odnosa do umetnosti. Kritik se določeni umetnosti ne zapiše ne premalo, ne preveč, pač pa lahko individualizira svoje želje na tej umetnosti primeren način. Ker se duh in materija medsebojno oplajata in notranjost išče svoje uprostoritve, pa vsak umetnik po svoje razvije zase edino pravilne postopke. Razsodba drugega pogleda je tista, ki podobo potrdi ali ovrže, vendar je največkrat tudi ta subjektivna.

Zdi se, da je namen hrepenenja in želje narediti, da je videti umetnost nenaravno živa, pa naj je ta občutek še tako kratkotrajen. Večno, ponovno vlaganje v umetnost je nujnost življenja in, brez dvoma, tudi umetnosti, zato *land art* ne more biti labodji spev umetnosti, ki se ji namesto konca prej obeta nova poetika.

V poetiko polja statične podobe slike absolutno verjame tudi Robert Lozar, ki v slikanju – kljub sočasnemu študijskemu raziskovanju in teoretičnemu poglobljanju v umetniško izražanje – neizmerno uživa. Tudi v najnovjšem času podobe na njegovih platnih dokazujejo, da tako išče in razvija svojo lastno likovno govorico, prežeto z življenjsko energijo, z užitkom ustvarjanja in z vonjem po barvah. Njegov z radostjo prežet življenjski zagon se kaže tako v detajlih in barvni celoti kot v kompozicijah in barvnih naglasih ter asociacijah na oblike iz narave.

Po polnih, skoraj nasičenih slikah izpred desetih let je bil Lozar nekaj časa naklonjen slikanju podob z izpraznjenimi prostori, kamor v robove silijo nizi odtentkov barv, ki plamenijo svoj ognjevit likovno-pesniški spev. Zdaj njegove prekrivajoče se poteze čopiča ustvarjajo dramatičen vtis prostora, barvna polja so večja, močnejši detajli v ospredju so postali nekoliko težji, manjši v ozadju ali ekspresivno razleteni po vsem slikovnem polju pa bolj zgoščeni. V prepletu vedno novih barvnih doživetij je v ozadju navzoča imaginarna pokrajina, ki vselej vnaša v polja njegovih slik novo dimenzijo – z drugačno barvo, sproščeno svetlobo, nasičeno strukturo ter zgoščeno ali izpraznjeno kompozicijo. Pokrajina z zlahtnim utripom narave v slikarju vedno znova prebudi speče čute, da se rojevajo z barvo in energijo nabite vizije in številne asociacije. Občutja ponujajočih se barvnih prelivov in sproščenih kompozicij narave Lozar vizualizira s spontano potezo slikarja, ki čutne zaznave in razpoloženje doživlja kot sliko, izkristalizirano v dialogu barvnih nanosov in razpoznavnih oblik. S tem pa slikar postavlja svoje raziskovanje resničnosti na povsem drugo raven.

Barviti podolgovati elementi so bili v prejšnjem ciklu slik paralelno nanizani ob rob slike, v novih podobah, kjer pastozno nanese barve prevladujejo nad formo in risbo, pa se nakopičene barvne mase svobodneje razmeščajo po slikarskem prostoru. Na

eni strani Robert Lozar z živimi barvnimi toni nagovarja z asociativno abstraktnim, skoraj otipljivim modeliranjem površine slike, na drugi strani pa so izslikane oblike dramatične, čustveno nabite in celo impulzivne, s čimer se slikar vrača k resničnemu izvoru – k pokrajini.

Kot je v večje ali manjše podobe z oljnimi barvami izslikan slikarjev pogled na ustvarjanje in življenje, tako je v naslove slik premišljeno vpeto tudi njegovo sporočilo, ponujeno gledalčevemu dojetanju sveta, usodno pogojenemu s čustvi. Recimo: veliko sliko, ki bi ji mirno lahko pripisali naslov *Kaos* – ali kaj podobnega – slikar (kot nam v odgovor) šaljivo podnaslovi *Sebe poglej ...* Kaj lahko pa ob sliki *No?* presenečeno vzkliknemo: »Poglej, no, je to resnična pokrajina?« Ali pa slikar preseneti s čim drugim. *Šur, da! Penina...* Takšen pač je. "Uživam v slikanju in tega užitka si ne pustim vzeti", pravi. Zakaj bi si ga? Aufbiks.

Tatjana Pregl Kobe

Robert Lozar

Rojen je bil 3. novembra 1967 v Novem mestu. Leta 1993 je diplomiral pri prof. Metki Krašovec na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani in za svoje delo prejel študentsko Prešernovo nagrado. Od leta 1995 do 2000 je bil odgovorni urednik revije *Likovne besede*, za katero je prispeval več teoretskih člankov. Razstavlja od leta 1992. V tem času se je predstavil na skupinskih razstavah v Ljubljani in Velenju, razstavljal je v okviru Skupine 63-70 (R. Lozar, A. Brumen-Čop, M. Golob, M. Licul, K. Toman in M. Zlokarnik) ter leta 1994 sodeloval na prvem Trienalu sodobne slovenske umetnosti U3 v

Moderni galeriji v Ljubljani. Skupaj s slikarjem Milanom Golobom je v ljubljanskem Škucu isto leto pripravil tudi razstavo z naslovom *Slike & Duchamp*, ob kateri je izšel katalog z avtorjevim besedilom. Prav tako z avtorjevim uvodnim besedilom je naslednje leto izšel katalog za njegovo razstavo *Slike* in priločnosti v Likovnem salonu Celje. Samostojno je razstavljal tudi v galeriji Equrna (1997 in 2002), v newyorški galeriji St. Marks Place (1998), leta 2005 z razstavo *Ffire* v Lamutovem likovnem salonu (Galeriji Božidarja Jakca) v Kostanjevici na Krki in lansko leto v zagrebški Galeriji Forum z razstavo *Stube* (Stopnice). S svojimi deli je uvrščen v mnoge zasebne likovne zbirke. Od leta 1994 ustvarja kot samostojni umetnik. Živi v Črnomlju, ustvarja pa v Gradacu.

NAVADNA METULJČNICA (*Libelloides macaronius*)

Na prvi pogled navadna metuljčnica spominja na kačjega pastirja (skupina Odonata), a njeni dolgi, tanki in na koncih kijasto odebeljeni tipalnici kažeta, da to ni tako. Odrasla ima velika opnasta in po obliki skoraj enaka para kril, ki sta gosto ožiljena. Preplet žil na krilih tvori izrazito mrežo. Od tod tudi ime skupine, pravi mrežekrilci (Neuroptera ali Plannipenia), v katero spada. Krila žvepleno rumene barve so posejana s črnimi lisami, zunanja polovica sprednjega para kril pa je prozorna. Čez krila meri lahko več kot 5 cm. Čokato, črno telo metuljčnice na gosto poraščajo ščetine. Na veliki glavi ima sestavljene oči, ki so njena največja posebnost. S prečno brazdo so deljene v dva dela. Spodnji del je občutljiv tako za ultravijolično svetlobo kot za človeku vidni del svetlobe, zgornji del oči pa je občutljiv le za ultravijolično svetlobo, kar pride do izraza pri načinu prehranjevanja te žuželke. Metuljčnica je plenilec, manjše žuželke pa lovi v zraku, med letom. Plen opazi z zgornjim delom očesa, saj je slika leteče tarče glede na nebo najbolj vidna v ultravijolični svetlobi. Z delovanjem oči metuljčnic se z združenimi močmi poglobljeno ukvarjajo slovenski in nemški raziskovalci. Od sorodnih mrežekrilcev, ki živijo pri nas, metuljčnico že na daleč ločijo žive barve kril in njene letalne sposobnosti. Leti zelo spretno in zanesljivo. Kot vsi pravi mrežekrilci je tudi metuljčnica žuželka s popolno preobrazbo (holometabolna). Kot ličinka živi na zemlji in v njej (edafska žival) in ima ogromne kleščaste čeljusti, s katerimi zgrabi plen, s sesalom pa izsesa njegove življenjske sokove. Od sorodnih volkcev se ličinka loči po izrazitejših stranskih izrastkih na zadku. Pa tudi, za volkce tako značilnih, lijakastih pasti v sipki podlagi ne izdeluje. Ko dovolj zraste, se zabubi, iz bube pa v toplih pomladnih in poletnih dneh prileze odrasli osebek. Ta je dnevna žival, ki se z na široko razprtimi krili najprej dobro segreje, nato pa se spreletava nad vročimi odprtimi predeli, suhimi travniki in grmišči. Tu lovi plen in si išče partnerja. Samec v zraku ulovi samico, jo prime s kleščicami na koncu zadka, nato pa skupaj strmoglavita na tla, kjer se parita. Zvečer pa se spravi k počitku. Z nogami se oprime travne bilke in krila strehasto zloži nad trup.

Pravi mrežekrilci so plenilci. Predvsem v stadiju ličinke lahko pomembno prispevajo k zmanjšanju populacij listnih uši, kaparjev, pršic in drugih škodljivcev v kmetijstvu. Živijo v najrazličnejših ekosistemih, v vodnih telesih, na travnikih, v gozdovih in puščavah. V svetu živi več kot 6000 vrst pravih mrežekrilcev, uvrščenih v 18 družin. V Sloveniji so našli 93 vrst iz naslednjih 8 družin: voščeni mrežekrilci (Coniopterygidae), potočni mrežekrilci (Osmylidae), spužvarke (Sisyridae), zapončice (Mantispidae), rjavi mrežekrilci (Hemerobiidae), tenčičarice (Chrysopidae), volkci (Myrmeleontidae) in metuljčnice (Ascalaphidae). Na Zemlji živi okoli 350 vrst metuljčnic, pri nas pa le navadna metuljčnica. Najpogostejša je v submediteranskem delu, najdemo pa jo tudi v notranjosti Slovenije.

Jošt Stergaršek

Viri:

Živalstvo Slovenije, Boris Sket, Matija Gogala in Valika Kuštor, ur., Tehniška založba Slovenije, Ljubljana, 2003

Živali naših tal, Narcis Mršič, Tehniška založba Slovenije, Ljubljana, 1997

Beskralješnjaci – Biologija viših avvertebrata, Ivo Matoničkin, Ivan Habdija, Biserka Primc-Habdija, Školska knjiga, Zagreb, 1999)